

ZONDER PAPIEREN, ZONDER RECHTEN, ZONDER THUIS

Dringend te nemen maatregelen om mensen in een uiterst kwetsbare situatie te beschermen en een einde te maken aan hun thuisloosheid.

Aanbevelingen

Een samenwerking tussen :

samusocial.brussels

CIRÉ

Zonder papieren, zonder rechten, zonder thuis: Dringend te nemen maatregelen om mensen in een uiterst kwetsbare situatie te beschermen en een einde te maken aan hun thuisloosheid.

Vandaag heeft zo goed als 70% van de daklozen die in Brussel in de centra van Samusocial worden opgevangen geen papieren, geen geldige verblijfsvergunning. Mannen, vrouwen en kinderen. Jongeren en ouderen. Mensen die internationale bescherming vragen en ondanks hun recht op opvang op straat achterblijven of die hun asielaanvraag afgewezen zien; werkenden die geen toegang hebben tot de reguliere arbeidsmarkt; vrouwen die het slachtoffer zijn van partnergeweld en thuis moesten vluchten; Europese en niet-Europese burgers, vaak met hun gezin, die al tientallen jaren in België zijn en die soms met ernstige medische problemen kampen; LGBTQIA+ personen die geen andere oplossing hebben dan de noodopvang...

Het huidige migratiebeleid, en dan met name het beleid dat het verblijfsrecht in België regelt, dwingt een toenemend aantal mensen in een daklozenbestaan of een ongezonde woonsituatie. Veel van deze kwetsbare mensen, die zich hier vaak duurzaam hebben gevestigd, zitten klem tussen de onmogelijkheid van een wettelijk verblijf hier en het gebrek aan een toekomst in hun land van herkomst. Het gebrek aan oplossingen houdt deze mensen soms jarenlang in noodopvangcentra, die duur zijn voor de staat en niet zijn aangepast aan hun situatie.

Tegen deze achtergrond hebben Samusocial (als organisatie voor sociale noodhulp voor mensen zonder oplossing om te wonen), CIRÉ (Coordination et Initiatives pour Réfugiés et Étrangers), Dokters van de Wereld en 't Eilandje/L'Ilot - Sortir du sans-abrisme (een opvang- en begeleidingsdienst voor daklozen) besloten hun krachten te bundelen in een campagne. Het is de bedoeling om de dagelijkse realiteit van mensen die in preciaire omstandigheden leven onder de aandacht te brengen, maar ook om pragmatische aanbevelingen te doen die zijn toestandgekomen met de hulp van een

twintigtal verenigingen rond vier prioritaire thema's: **toegang tot werk, toegang tot gezondheidszorg, het chronisch zwerversbestaan en genderspecifieke kwesties.**

Naast deze gerichte aanbevelingen formuleren wij ook een aantal veeleer transversale aanbevelingen die dringend moeten worden uitgevoerd:

- **Een meer systematische afweging van de kwetsbaarheid van mensen bij beslissingen over de toekenning of het behoud van het recht op verblijf** om een betere opvang en een snellere uitweg uit het daklozen- of zwerversbestaan mogelijk te maken. Naast het recht op verblijf **moet er ook een regelgevend kader komen dat kwetsbare mensen beschermt**, om er bijvoorbeeld voor te zorgen dat een vrouw die het slachtoffer is van partnergeweld niet tegelijk het slachtoffer wordt van institutioneel geweld omdat haar verblijfsrecht wordt afgenomen als ze de echtelijke woning verlaat of dat een bejaarde of een persoon met een verminderde zelfredzaamheid naar een rust- en verzorgingstehuis kan gaan. Er bestaan regularisatieprocedures voor kwetsbare mensen, maar die zijn vaak niet aangepast aan de realiteit van de mensen in nood die onze hulpteams opvolgen. In de meeste gevallen komen ze niet tegemoet aan hun onmiddellijke behoeften of noden op middellange termijn.
- **Domiciliëring en de toekenning van een referentieadres vergemakkelijken**, wat veel mensen uit de impasse van het daklozenbestaan kan halen. Het gaat vaak om **Europese burgers** die al jaren in België wonen maar voor wie het verlies van hun woning - en daarmee een wettelijk adres - betekent dat ze alle andere rechten (verblijf, werk...)

kwijtraken of om mensen die in tijdelijke accommodatie of in opvangcentra wonen. Voor deze mensen is een adres van cruciaal belang om hun sociale en economische rechten terug te krijgen.

- Het versterken, vergemakkelijken en financieren van de toegang tot tweedelijnsvoorzieningen zoals opvanghuizen voor mensen die leven in administratieve en financiële kansarmoede en in het bijzonder voor mensen die als kwetsbaar bekendstaan.
- **Een vlottere toegang tot de hulpverlening** en de bestaande voorzieningen. De **Dringende Medische Hulp** moet bijvoorbeeld toegankelijker worden, gemakkelijker te activeren, maar ook beter aansluitend bij de realiteit en behoeften van daklozen. Investeren in het werkklimaat, de competenties en de bekwaamheden van de eerstelijnswerkers met een omvattende opleiding voor de betrokken beroepsmensen en met hulpmidde-

len die waarmee zij de kwetsbaarste groepen zoals slachtoffers van geweld, het LGBTQIA+ publiek en ouderen **kunnen opsporen en adequaat opvangen**.

Er bestaan dus oplossingen. Zeer pragmatische maatregelen van de mensen op het terrein die snel kunnen worden toegepast. Als deze oplossingen in de praktijk worden gebracht, kunnen de eerstelijnssteams een uitweg vinden uit de operationele impasse waarin ze zich momenteel bevinden bij de opvang en de begeleiding van daklozen en mensen zonder papieren, en dan vooral voor de meest hulpbehoevenden onder hen.

Want onze dagelijkse werking drukt ons voortdurend met de neus op de feiten: geen enkele maatregel kan de 'dakloosheid' uit de wereld helpen zolang we geen humane en duurzame oplossingen vinden voor het vraagstuk van de mensen zonder papieren.

Werkgroep: Chronisch zwerende mensen zonder verblijfsvergunning.

Deelnemers: Samusocial - DIOGENES - DoucheFLUX – Straatverplegers - Bruss'Help

Vaststelling: Zonder woning, zonder verblijfsrecht maken mensen zonder papieren geen kans om het zwerfervestaan achter zich te laten.

- Mensen zonder papieren of Belgische verblijfsvergunning maken bijna 70% uit van de daklozen die de afgelopen jaren door Samusocial zijn opgevangen. Vaak ontbreekt het aan concrete en duurzame oplossingen om hen een uitweg te kunnen bieden.
- Ook al is een groot deel van de mensen zonder verblijfsdocumenten slechts op doorreis in Brussel, toch zwerven sommigen onder hen soms al meerdere jaren door onze straten en worden ze oud op straat.
- Langdurig op straat of in de noodopvang leven, brengt voor sommige mensen de terugkeer naar zelfstandigheid in gevaar. Problemen bij het vinden van een onderkomen en dan vooral een wettelijk adres zorgen ervoor dat de meeste van deze mensen blijven zwerven en dakloos blijven. Ze zitten vast op straat en in noodcentra omdat er geen uitwegen zijn. Ze zijn gedoemd om zo oud te worden en, als er niets ondernomen wordt, in onze straten te sterven als rechteloze daklozen.

In 2022 waren onder de mensen zonder Belgische verblijfsvergunning die door Samusocial werden opgevangen:

- 291 mensen ouder dan 58 jaar en 80 ouder dan 68 jaar.
- 609 personen die langer dan 5 jaar dakloos waren en 282 personen zelfs langer dan 7 jaar...

- Voor vreemdelingen, ongeacht of ze EU-burgers zijn of uit een derde land komen (bijvoorbeeld door gezinshereniging, erkenning als vluchteling...) is het verkrijgen of verlengen van de verblijfsvergunning afhankelijk van voorwaarden zoals een effectief verblijfsadres maar eveneens het niet-ontvangen van maatschappelijke bijstand van een OCMW.

- Zo dreigt iemand die slachtoffer is van partner-of intrafamiliaal geweld of mensenhandel zijn verblijfsvergunning kwijt te raken als hij of zij de woning verlaat om het geweld of de uitbuiting te ontvluchten of om onderdak te kunnen vinden bij een OCMW om financiële steun gaat aankloppen.

- Een Europese burger die bijvoorbeeld al jaren in België woont, loopt het risico de verblijfsvergunning en het verblijfsrecht te verliezen als hij of zij binnen de eerste vijf jaar van het verblijf in het land werkloos en/of dakloos wordt.

Sommige mensen zijn hierdoor uit alle registers verdwenen, zonder papieren en dakloos, waardoor ze al snel te kampen krijgen met geestelijke problemen en/of verslavingen zodat het nog moeilijker wordt om terug te keren naar hun land van herkomst. Sommige mensen blijven soms meerdere generaties lang in de illegaliteit.

Aanbevelingen: De verblijfsvergunning als uitweg uit het zwerversbestaan voor kwetsbare mensen.

- **De toegang tot een adres/domicilie vergemakkelijken voor kwetsbare mensen.**

- Het aanbod aan transitverblijven uitbouwen en versterken, waar bewoners gedomicilieerd kunnen worden of op zijn minst een referentieadres kunnen vestigen.

- De domiciliëring van kwetsbare personen vergemakkelijken door gebruik te maken van het referentieadres bij het OCMW of in een transitverblijf (zoals de Casa's van Samusocial).

- **Voorkomen dat een aanvraag van maatschappelijke steun leidt tot de intrekking van de verblijfsvergunning van mensen in een kwetsbare medische, psychologische of sociale toestand.**

- In de vreemdelingenwet (wet van 15.12.1980) het begrip "onredelijke belasting van het Belgische sociaizekerheidsstelsel" omschrijven om de discretionaire beoordelingsbevoegdheid van de Dienst Vreemdelingenzaken op dit punt te beperken. In het bijzonder voor personen die bekend zijn als slachtoffers van geweld en/of van mensenhandel of personen met medische problemen moet het kwetsbaarheids criterium in overweging worden genomen alvorens de beslissing wordt genomen om een verblijfsvergunning in te trekken of te weigeren deze te verlengen, wanneer bepaalde personen tijdelijk een beroep doen op maatschappelijke bijstand om behoorlijk onderdak te vinden of om een tewerkstellingsmaatregel te activeren (zoals voor contracten "artikel 60").

- De inkomensvereiste voor de toekenning en het behoud van een verblijfsvergunning voor mensen verzwakt door het zwervers-

daklozen bestaan op een soepele manier evalueren. Bijvoorbeeld door Europese burgers met een E-kaart toe te staan tijdelijk gebruik te maken van maatschappelijke bijstand of bepaalde tewerkstellingsmaatregelen (contracten art. 60). Maar ook slachtoffers van partner- of intrafamiliaal geweld of van uitbuiting tijdelijk toelaten een beroep te doen op maatschappelijke bijstand om hun accommodatie te financieren, zonder dat dit hun verblijf in België in gevaar brengt.

- **Het voor ouderen of mensen met een afnemende zelfredzaamheid gemakkelijker maken om van de straat weg te raken en kansen te krijgen op een aangepaste woonruimte.**

Momenteel krijgen enkel mensen met een verblijfsvergunning toegang tot rust- en verzorgingstehuizen.

Ouderen en/of hulpbehoevenden of mensen met een afnemende zelfredzaamheid moeten binnen een redelijke termijn naar een geschikte woonoplossing begeleid kunnen worden. Door het verkrijgen van een verblijfsvergunning zouden zij de zorg kunnen krijgen die is aangepast aan hun psychologische, medische of sociale toestand om hun leven in alle waardigheid voort te zetten of te beëindigen.

Conclusie: Kwetsbaarheid, vandaag een factor die de toegang tot verblijf in de weg staat, moet in tegendeel een doorslaggevend criterium worden om verblijfsrechten te krijgen.

Werkgroep: Genderissues bij mensen zonder verblijfsdocumenten.

Deelnemers: Samusocial - 't Eilandje - CIRÉ - Het Opvanghuis - Alias - le Centre de Prévention des Violences Conjugales et Familiales – le Comité des Femmes Sans Papiers- Sister's House (Burgerplatform)

Vaststellingen: Vrouwen die slachtoffer zijn van geweld en dakloze LGBTQIA+ personen blijven onzichtbaar en zijn slachtoffer van gekruiste discriminatie.

- Het aantal vrouwen in Brussel dat dakloos of slecht behuisd is, blijft groeien. Zij maken ongeveer 20% uit van de dakloze of slecht behuisde bevolking¹, nog afgezien van het zeer grote aantal vrouwen met kinderen. Veel van deze vrouwen hebben geen verblijfsdocumenten. Het aantal vrouwen in opvangvoorzieningen en in noodopvangcentra blijft toenemen en Samusocial ziet zich stilaan genooddaakt vrouwen die om onderdak vragen af te wijzen, waardoor

deze zich in de straten van de stad moeten zien te redden. Eén op de twee vrouwen in opvanghuizen geeft aan slachtoffer te zijn van partner- of intrafamiliaal geweld; in de noodopvang van Samusocial is hun aandeel nog hoger.

- Een groot aantal mensen dat bij Samusocial verblijft, is slachtoffer van gekruiste discriminatie. Vrouwen, meisjes of LGBTQIA+ personen die, soms na een migratietraject vol geweld, asiel aanvragen in België (vaak om gendergerelateerde redenen of geweld zoals gedwongen huwelijken, vrouwelijke genitale verminking of seksueel geweld...) en die deze bescherming geweigerd zien.

1 - Volgens de telling van Bruss'Help in november 2020: pauvreté-36-web.pdf (le-forum.org)

Vrouwen en meisjes die in België zijn aangekomen om familiale redenen, voor een huwelijk of gezinshereniging met een echtgenoot of een ouder en wiens verblijf op het grondgebied wordt ingetrokken door een scheiding wegens partnergeweld. Vrouwen en meisjes "in transit" tussen een aantal landen en verschillende procedures (verblijf of asiel).

- Opvangcentra voor slachtoffers van partnergeweld werken met financiële bijdragen van de personen die er verblijven en kunnen daardoor geen mensen zonder inkomen opvangen. Vrouwen zonder papieren of met een precair verblijf hebben daarom vaak enkel de noodopvangcentra als oplossing, maar die zijn doorgaans overbevolkt en bieden niet altijd de veiligheid en stabiliteit die zij nodig hebben om zich te beschermen tegen partner- of intrafamiliaal geweld. Sommige van deze vrouwen kunnen daarom niet anders dan terugkeren naar hun gewelddadige thuis.
- In België komen elk jaar veel vrouwen en meisjes aan via gezinshereniging. De eerste vijf jaar hangt hun verblijfsvergunning af van het samenwonen met de persoon die ze zijn komen vervoegen. Wanneer de echtgenoot of ouder met wie ze herenigd zijn gewelddadig is, kan de verblijfsvergunning van vrouwen die aan het geweld weten te ontsnappen door de Dienst Vreemdelingenzaken worden ingetrokken en lopen ze het risico het land uitgezet te worden als ze het geweld niet tijdig kunnen aantonen.
- LGBTQIA+ personen, vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld en sekswerkers zijn bang om naar centra te komen omdat die voor hen niet geschikt zijn en opnieuw een risico inhouden op geweld, waardoor ze in precare leefomstandigheden terechtkomen (kraakpanden, nachten op straat, Airbnb-netwerken met weektarief, pooiers-netwerken e.d.). Zo komen zij vaak terecht in precare verblijven, waar het niet goed

toeven is door de onzekerheid over de duur van het verblijf in dat soort gebouwen, de onveiligheid die er kan heersen, de mix van bewoners, de vervallen voorzieningen en de overbevolking.

- Vrouwen zonder papieren of met een precair verblijfsstatuut, LGBTQIA+ en sekswerkers zijn regelmatig het slachtoffer van partner- of intrafamiliaal geweld. Mensen zonder papieren stappen echter niet naar de politie om dit aan te geven uit angst voor aanhouding of om opgesloten te worden in een gesloten centrum of gedwongen het land uitgezet te worden.

Aanbevelingen: Slachtoffers van geweld en LGBTQIA+ personen met het verblijfsrecht beschermen en de opvang individualiseren, zowel bij de federale instellingen als bij de opvang- en hulpdiensten op het terrein.

- **Alle slachtoffers van partner-of intrafamiliaal geweld**, doorgaans vrouwen die naar België zijn gekomen om familiale redenen, vaak door gezinshereniging, in aanmerking laten komen om **een autonome verblijfsvergunning te behouden** of te verkrijgen, ongeacht hun verblijfsstatuut ten tijde van het geweld.
- **Bescherming tegen uitwijzing uit het land waarborgen**, ongeacht de administratieve situatie van de vrouwen die het slachtoffer zijn van partner-of intrafamiliaal geweld, sekswerkers of LGBTQIA+ personen die slachtoffer zijn van mishandeling, en elk initiatief tot uitwijzing opschorten zodra een klacht voor geweld is ingediend.
- **Specifieke maatregelen toepassen na de registratie van de asielaanvraag** om vrouwen en LGBTQIA+ personen te identificeren en te beschermen in functie van hun kwetsbaarheid en/of de discriminatie die ze ondergaan (bijvoorbeeld het risico op vrouwenbesnijdenis en gedwongen huwe-

lijken, het risico op geweld, vervolging, uitzetting enz.) **zodat zij snel een aangepaste opvangplaats toegewezen kunnen krijgen.** Daarom moet worden voorzien in:

- **een specifieke opleiding voor heel het personeel van de Dienst Vreemdelingenzaken, het CGVS en Fedasil, maar ook voor de maatschappelijk werkers** in de opvangcentra over gendergerelateerd geweld tegen vrouwen en de situatie van LGBTQIA+ personen en hoe zij kunnen worden opgespoord en opgevangen in de context van migratie en asiel.
- voldoende opvangplaatsen creëren in het **Fedasil-netwerk die aangepast zijn voor vrouwen en LGBTQIA+ personen** in functie van hun specifieke behoeften en kwetsbaarheid met het oog op de kwaliteit van de opvang, hun veiligheid en hun privacy.
- Waarborgen dat vrouwen die slachtoffer zijn van geweld of LGBTQIA+ personen tijdens de asielprocedure **daadwerkelijk toegang krijgen tot ondersteunings- en begeleidingsdiensten.** Zichtbaarheid creëren voor de specifieke benadering en de opvang van deze bevolkingsgroepen in registratieruimten, bij verenigingen en instellingen (website, geruimtelijke setting en verwelkoming, "vrouw- en LGBTQIA+-vriendelijk"...).
- De wettelijke omschrijving van **het vermoeden van vervolging of ernstige bedreiging omwille van het feit dat men een meisje, een vrouw of een LGBTQIA+ persoon is** voor bepaalde nationaliteiten. De bewijslast moet ook worden omgekeerd wanneer elementen met betrekking tot vervolging om gendergerelateerde redenen worden ingeroepen.
- **De capaciteit van niet-gemengde noodopvangcentra verhogen** en een veilige verblijfplaats garanderen met **onvoorwaardelijke kosteloze toegang voor alle slachtoffers van partner-of intrafamiliaal geweld en voor LGBTQIA+ personen zonder verblijfsvergunning**, zodat zij beschermd en begeleid kunnen worden bij het terugwinnen van hun sociale en administratieve rechten (toegang tot Dringende Medische Hulp, zorg, adequate rechtsbijstand en informatie).

Werkgroep: Toegang tot gezondheidszorg voor mensen zonder verblijfsvergunning.

Deelnemers: Samusocial – Dokters van de Wereld - Ulyse - Projet Lama - Tremplin/La Mass - Athéna Centrum – Coördinatie Mensen Zonder Papieren België

Vaststellingen: Een Dringende Medische Hulp (DMH) die moeilijk toegankelijk is, die niet inzet op zorgpreventie en -continuïteit en die niet beantwoordt aan de reële behoeften van de daklozen.

- Voor een buitenlands publiek in een toestand van administratieve kansarmoede

verloopt de toegang tot gezondheidszorg moeizaam, ongeacht of het gaat om niet opgevangen aanvragers van internationale bescherming of om mensen zonder papieren. Wie geen verblijfsvergunning heeft, kan geen rechten laten gelden, behalve het recht op medische zorg, de zogenaamde "Dringende Medische Hulp" (DMH).

Dringende Medische Hulp (DMH) is een vorm van sociale bijstand die door het OCMW wordt toegekend om de medische kosten te dekken van mensen die onwettig in België verblijven en van bepaalde Europese onderdanen die niet over voldoende middelen beschikken om hun gezondheidszorg te betalen.

Deze bijstand dekt de meeste preventieve en curatieve gezondheidszorg (RIZIV-nomenclatuur). Dit betekent dat het niet enkel om dringende zorg gaat, maar ook een hele reeks verschillende soorten zorg kan dekken, zoals een consultatie bij een arts of tandarts, geneesmiddelen en behandelingen, bloedonderzoeken, operaties enz. Om voor dit recht in aanmerking te komen, moeten mensen aan bepaalde voorwaarden voldoen: ze mogen niet wettig in België verblijven, ze moeten op het grondgebied van het OCMW verblijven, ze mogen niet over de financiële middelen beschikken om voor medische zorg te betalen en ze moeten behoefte hebben aan medische zorg. Om na te gaan of de persoon die de DMH aanvraagt aan de voorwaarden voldoet, voeren de maatschappelijk werkers van het OCMW een sociaal onderzoek uit.

- In de praktijk stoten mensen zonder papieren op tal van obstakels als ze in aanmerking willen komen voor de geneeskundige dekking van de DMH. De gevolgen hiervan voor hun lichamelijke en geestelijke gezondheid en hun welzijn zijn vaak aanzienlijk:
 - de DMH blijft vaak onbekend bij het publiek zonder papieren;
 - de DMH wekt argwaan bij de mensen om wie het gaat, ze raken snel ontmoedigd. De opening van een recht op DMH houdt veel administratieve rompslomp in en vereist van hen heel wat tijdrovende inspanningen bij het OCMW en het duurt vaak meer dan een maand vóór een beslissing valt;
 - de taal en culturele verschillen vormen een barrière bij de toegang tot DMH en in bepaalde inrichtingen zijn er te weinig interculturele bemiddelaars ter beschikking.
- De moeilijke toegang tot DMH en zorgverstrekking verhindert veel mensen zonder papieren om gebruik te maken van hun recht op gezondheidszorg, het verhindert hen om toegang te krijgen tot preventieve zorg, waardoor hun gezondheidstoestand verslechtert en de kosten voor de zorgverstrekking stijgen (spoedgevallen, ziekenhuisopname enz.).
- De werkers op het terrein stellen ernstige problemen vast met de continuïteit van de zorgen en de nazorg bij daklozen en 'sans papiers', vaak omdat er problemen zijn met de verlenging van de medische kaart of omdat er geen globale zorgverstrekking is, bijvoorbeeld na een ziekenhuisopname.
- Een aanzienlijk deel van de mensen die dakloos worden, krijgt problemen met de geestelijke gezondheid en/of verslavingen en daarvoor heeft de DMH niet altijd een onmiddellijk behandelplan. Voor Europese burgers die al jaren in het land zijn en dakloos zijn geworden omdat ze hun werk en huis kwijtraakten, is het niet gemakkelijk om zich te laten behandelen of om ontwenings- en postkuurbegeleiding te krijgen, wat een essentiële voorwaarde is om van de straat weg te komen. Slechts in een aantal

Er wordt vastgesteld dat slechts een minderheid van de mensen zonder papieren gebruik maakt van de DMH en dus een beroep doet op een zorgverstrekker, terwijl de meeste Belgen die recht hebben op ziekteverzekering minstens één keer per jaar een arts bezoeken.

openbare ziekenhuizen is deze behandeling via de DMH mogelijk, waardoor de wachttijden verder oplopen en de haalbaarheid van deelname aan een behandelingsprogramma in het gedrang komt.

- De werkwijze van de OCMW's loopt sterk uiteen (met name wat betreft de duur van de medische kaart, de praktijk en geldigheidsduur van het sociaal onderzoek, de dekking van de zorgen...).

Aanbevelingen: Een DMH die eenvoudiger te activeren is, aangepast aan de werkelijke behoeften van rechtelozen en daklozen.

- Het sociaal onderzoek dat voorafgaat aan de toekenning van de DMH vereenvoudigen en versoepelen, voornamelijk door:

- de huidige termijn van 30 dagen waarbinnen het OCMW kan beslissen over de toekenning van DMH drastisch te verkorten, zodat dringende problemen die zorg nodig hebben onmiddellijk kunnen worden opgevangen en behandeld. Zo zou deze ondersteuning toegekend kunnen worden voor een periode beperkt tot drie maanden om het OCMW de tijd te geven om een grondig sociaal onderzoek uit te voeren, met alle waarborgen dat de zorgen betaald worden door de POD Maatschappelijke Integratie.

- de verplichte voorlegging van een DMH-atteest bij een arts om aanspraak te kunnen maken op DMH af te schaffen.

- te voorzien in de mogelijkheid dat het OCMW waar de dakloze om bijstand vraagt de facto beschouwd wordt als bevoegd OCMW.

- Meer informatie en voorlichting verstrekken over DMH aan de bevolkingsgroep zonder papieren en de eerstelijns gezondheidswerkers: OCMW's, zorgverleners, ziekenhuizen, apothekers enz.

Sociale tolkdiensten en de omkadering van interculturele bemiddelaars versterken. In grotere mate voorzien in opleiding en sensibilisering van de gezondheidssector over de toestand en de problemen van mensen zonder papieren en daklozen.

- De bestaande administratieve formaliteiten vereenvoudigen en een aangepast alternatief bieden voor digitale procedures, die een groot beletsel vormen voor het publiek zonder papieren en daklozen in het algemeen, maar ook voor zorgverleners zelf.
- Het recht op DMH beschouwen binnen de scope van het gezondheidsbegrip zoals dit wordt gedefinieerd door de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO): *"Gezondheid is een toestand van volledig fysiek, geestelijk en sociaal welbevinden en niet louter het ontbreken van ziekten of gebreken"*.
- Doorgaan met de harmonisering van de DMH bij de verschillende Brusselse OCMW's.
- De voorzieningen waarbij eerstelijnsdiensten (diensten van de geestelijke gezondheidszorg, medische huizen, centra voor gezinsplanning...) mensen zonder papieren ambulant tegemoet kunnen treden en ter plaatse hulp bieden, verder versterken.
- Voorzien in een vlottere doorverwijzing, binnen een redelijk tijdsbestek, van oudere en/of kwetsbare mensen of personen met een afnemende zelfredzaamheid naar een aangepaste verblijfs- en zorgoplossing zoals een rust- of verzorgingstehuis, zodat zij hun verdere leven of zelfs hun levenseinde op een waardige wijze kunnen doorbrengen.

Werkgroep: Toegang tot werk voor mensen zonder verblijfsdocumenten.

Deelnemers: CIRÉ, ACW, SAAMO, Fairwork, Le monde des possibles, l'Union des Sans Papiers pour la Régularisation (USPR), Coördinatie Mensen Zonder Papieren België

Vaststellingen: De weg naar een gecombineerde vergunning versperd voor mensen zonder papieren, ondanks de tekorten aan personeel.

- **Arbeidskrachten beschikbaar, maar zonder verblijfsvergunning.** Een deel van de mensen die Samusocial opvangt in zijn noodopvangcentra werkt of kan werken in België. Velen van hen zijn al jaren in het land, met een opleiding en kwalificaties, maar de competenties die ze in hun land van herkomst hebben verworven, worden niet altijd erkend. Toch werken ze in moeilijke omstandigheden (onbetaalde lonen, niet nageleefde werkuren e.d.) met slechts beperkte toegang tot de rechten die ze nodig hebben om in hun onderhoud en dat van hun gezin te voorzien, enkel omdat ze geen verblijfsvergunning hebben. Ze nemen al die risico's omdat het Europees en Belgisch wettelijk kader weinig economische kansen biedt, zowel vanuit hun land van herkomst als in België. Mensen zonder papieren kunnen immers nog steeds geen gecombineerde verblijfsvergunning aanvragen in België.
- **Een tekort aan arbeidskrachten in België met 200.000 vacatures.** Zowel het Europees als het Belgisch beleid wijst op een aantal problemen met de arbeidsmarkt, zoals de lage werkgelegenheidsgraad van niet-Europese onderdanen, de vergrijzende bevolking in Europa en het tekort aan arbeidskrachten in bepaalde kernsectoren (toerisme, hotels, IT en gezondheidszorg). In België zullen tegen het laatste kwartaal van 2023 ongeveer 200.000 vacatures openstaan, waarvan het merendeel in Vlaanderen (67%), gevolgd door Wallonië (20%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

(13%). De lijsten met knelpuntberoepen en kritische functies worden langer en tellen dit jaar 158 beroepen in Wallonië. Het Brussels Gewest heeft nog geen officiële lijst van knelpuntberoepen.

De gecombineerde vergunning in België, een vergunning voor werk en verblijf tegelijk. In België is een verblijfsvergunning verplicht om legaal te kunnen werken. De wetgeving voorziet in de specifieke procedure van de "Gecombineerde vergunning" (GVVA), een werk- en verblijfsvergunning die aan iedereen wordt uitgereikt, ongeacht de nationaliteit, via één enkele aanvraagprocedure. De GVVA-aanvraag moet door de werkgever worden ingediend bij één van de drie bevoegde Gewesten en vervolgens doorgestuurd naar de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), die het visum of de verblijfsvergunning uitreikt.

- **Nood aan herziening van de voorwaarden voor een gecombineerde vergunning.** In april 2022 stelde de Europese Commissie een herziening van de richtlijn over de gecombineerde vergunning voor. In 2023 stuurde ook de Belgische Regering de onderhandelingen in die richting naar aanleiding van de interministeriële conferentie "Migratie en Integratie". Daar konden de Gewesten en de Federale Regering met elkaar in dialoog treden, hun noden uitdrukken en maatregelen nemen om de economische tekorten en behoeften op te vangen. Ondanks de vele aanbevelingen en oproepen van politici en maatschappelijke organisaties is het probleem van de toegang tot de gecombineerde vergunning voor mensen zonder papieren nog steeds niet geregeld,

waardoor de deur blijft openstaan voor informeel werk en de rechten van mensen zonder papieren op de werkvloer nog steeds niet gewaarborgd zijn.

- Het is wel zo dat de wetgeving inzake arbeidsrecht alle werknemers beschermt, ongeacht hun verblijfsstatuut, maar de preciaire administratieve situatie van mensen zonder papieren en het gebrek aan effectieve bescherming wanneer zij een klacht indienen, maakt hen kwetsbaarder en stelt hen bloot aan uitbuitingspraktijken.

Aanbevelingen: De gecombineerde vergunning openstellen voor actieven in België die geen verblijfsvergunning hebben.

België kampt in bepaalde sectoren met een structureel tekort aan arbeidskrachten. Daarom houdt het steek om de mogelijkheid te onderzoeken de gecombineerde vergunning ten gronde te wijzigen zodat ze ook kan worden toegekend aan mensen zonder verblijfs- en arbeidsvergunning die toch al in België actief zijn, maar dan informeel. Daarmee zou de overheid de economische ontwikkeling van België ondersteunen omdat zij vanaf dan wettelijk bijdragen aan de sociale zekerheid (bovenop de arbeidsbijdrage en hun bestedingen) en de rechten van deze ballingen eerbiedigen en naar waarde schatten.

De gecombineerde vergunning moet ingrijpend worden hervormd binnen een nauwgezet en duurzaam kader om de overgang van een onwettelijk naar een legaal verblijf mogelijk te maken via arbeid, waarbij tegelijk het risico op misbruik van het mechanisme voor mensenhandel of economische uitbuiting wordt vermeden.

Daarom vragen wij dat de gecombineerde vergunning wordt opengesteld voor personen zonder verblijfsvergunning die al actief zijn in België, zodat ze op legale wijze kunnen bijdragen aan de Belgische economie en hun grondrechten laten gelden. Om doeltreffend en performant te zijn, moet deze ontsluiting gepaard gaan met de volgende maatregelen:

- schrapping van de voorwaarde inzake wettelijk verblijf en indiening van de aanvraag vanuit het land van herkomst uit de regelgeving voor het Brussels Gewest (art.4§2 van de wet van 30.04.1999 en art. 34,7° van het Koninklijk Besluit van 09.06.1999).
- de mogelijkheid om bij het ontbreken van een verblijfsdocument het dossier voor de gecombineerde vergunning onvolledig maar wel ontvankelijk te verklaren en door te sturen naar de Dienst Vreemdelingenzaken voor onderzoek van de verblijfsvoorwaarde overeenkomstig artikel 19 §3 van het Samenwerkingsakkoord van 2 februari 2018.
- de vaststelling van een officiële lijst van knelpuntfuncties voor het Brussels Gewest en het openstellen van de opleidingen van Actiris voor mensen zonder verblijfsvergunning in kritieke functies en/of knelpuntfuncties.
- een oproep van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de Staatssecretaris voor Asiel en Migratie om de federale regelgeving in verband met de wettelijke verblijfsvoorwaarde aan te passen in dienst van de economische noden van de gewesten.
- een beperking van de afhankelijkheid van migrantenwerknemers ten opzichte van hun werkgevers: met name door migrantenwerknemers die het slachtoffer zijn van uitbuiting de mogelijkheid te bieden klacht in te dienen tegen een werkgever en een tijdelijk wettelijk verblijf te verkrijgen. Hiervoor moet de sanctierichtlijn worden omgezet¹.

1 - Richtlijn 2009/52/EG van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen

Aanbevelingen

Een samenwerking tussen :

samusocial.brussels

CIRÈ

ZONDER PAPIEREN, ZONDER RECHTEN, ZONDER THUIS

Dringend te nemen maatregelen om mensen in een uiterst kwetsbare situatie te beschermen en een einde te maken aan hun thuisloosheid.